

PRAVNI ASPEKTI PRIMJENE MIKROFILMA U ZAŠTITI DOKUMENTACIJE OD ZNAČAJA ZA OPĆENARODNU OBRANU I DRUŠTVENU SAMOZAŠTITU U ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA

U radu se analizira pravno reguliranje korištenja i zaštite dokumenata u organizacijama udruženog rada koji su značajni za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu s gledišta njihovog mikrofilmiranja za potrebe čuvanja i korištenja u ratnim uvjetima i drugim izvanrednim prilikama. Utvrđuju se okviri i granice pravne mogućnosti i dopustivosti mikrofilmiranja dokumentacije organizacija udruženog rada za potrebe korištenja u ratnim i drugim izvanrednim uvjetima i okolnostima. Predlaže se samoupravno-pravno djelovanje na području razvoja primjene mikrofilma u zaštiti dokumentacije od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu.

1. UVODNE NAPOMENE

Dokumentacijom (lat. documentatio) smatra se zbirka ili skupina dokumenata. U predmetu razmatranja su, dakle, dokumenti (lat. documentum) pismenog sastava; dokumenti koji nastaju u procesu djelovanja ili u vezi s djelovanjem organizacija udruženog rada.

Mnogi od tih dokumenata imaju nezamjenljivu ulogu u tehničko-tehnološkom i organizacijsko-upravljačkom djelovanju organizacija udruženog rada, ne samo u mirnodopskim već i u ratnim uvjetima. To proizlazi iz uloge organizacija udruženog rada u sistemu općenarodne obrane i društvene samozaštite. Organizacije udruženog rada osiguravaju potrebne uvjete i poduzimaju organizacijske i druge mjere nužne za nastavljanje rada u ratnim uvjetima (rat, ratna opasnost). To se osobito odnosi na osiguravanje proizvodnje i obavljanje usluga značajnih za obranu i sigurnost zemlje, za brzo i organizirano uključivanje u obrambene napore.¹

1) O tome član 39. Zakona o općenarodnoj obrani, Službeni list SFRJ, broj 21/1982.

Svi dokumenti, kao pisana dokumentacija o organizaciji, upravljanju i djelovanju organizacija udruženog rada, u sferi su interesa prava. To zbog toga što je organizacija, upravljanje i djelovanje organizacija udruženog rada, čemu služi dokumentacija, regulirano zakonskim propisima i uređeno samoupravnim općim aktima. Pravom može biti regulirano izdavanje, forma, sadržaj, namjena, korištenje i zaštita dokumenata. Što se od toga i koliko regulira državnim, odnosno samoupravnim pravom, zavisi o karakteru i namjeni stanovitih dokumenata.

Ako pođemo od ciljeva i zadataka primjene mikrofilma u korištenju, osiguranju i zaštiti dokumentacije u ratnim i drugim izvanrednim uvjetima, uočiti ćemo kao bitnu i osobito značajnu potrebu analize pravnog reguliranja korištenja i zaštite dokumenata s gledišta njihovog mikrofilmiranja za potrebe čuvanja i korištenja. Svemu tome je cilj da se utvrde okviri i granice pravne dopustivosti mikrofilmiranja dokumentacije organizacije udruženog rada za potrebe korištenja u ratnim i drugim izvanrednim uvjetima.

Otuda i potreba da se analizira sadržaj dokumenata iz predmeta razmatranja koji se mogu mikrofilmirati i utvrdi njihov pravni karakter. U vezi s tim je nužno istražiti pravne izvore koji reguliraju dokumente i utvrditi vrste izvora s gledišta državnih i samoupravnih izvora prava. Zatim, valja izučiti pravne izvore u smislu kako oni uređuju čuvanje i zaštitu dokumenata. I na kraju, treba utvrditi kako pravni izvori reguliraju mogućnost i dopustivost mikrofilmiranja dokumenata. To je krajnji cilj i svrha ovog razmatranja.

2. KARAKTERISTIKE DOKUMENATA U PREDMETU RAZMATRANJA

Općenito se dokumentom smatra pisani akt ili zabilježen stanovitim tehničkim sredstvom na filmskoj ili magnetofonskoj traci, bušenoj kartici, gramofonskoj ploči i na nekom drugom sredstvu, kojim dokumentom se konstituiraju ili potvrđuju određene činjenice, odnosno stanje.

Dokumente karakterizira tehnika stvaranja, funkcija kojoj služe, stupanj povjerljivosti, dostupnost i druge značajke. Osobito je značajna karakterističnost dokumenata s pravnog gledišta. Ima dokumenata koji su regulirani pravom i dokumenata koji nisu regulirani pravom. Reguliranost može imati različit značaj u pogledu nastanka i egzistiranja dokumenata. Tako se često pravom određuje stvaranje dokumenata, sadržaj dokumenata, zatim njihova namjena, čuvanje i zaštita dokumenata i drugo. To je uža skupina dokumenata u dokumentaciji općenito. Ovi se dokumenti mogu označiti dokumentima s pravnim karakteristikama.

U toj skupini dokumenata s pravnim karakteristikama u teoriji i praksi razlikuje se podskupina dokumenata koja se definira kao isprave. Smatra se da su isprave oni dokumenti koji su podobni ili određeni da služe kao dokazi u stanovitim pravnim odnosima².

Zatim, u skupini dokumenata kao isprava razlikuju se dokumenti koji se označavaju javnim ispravama. To su dokumenti koje izdaju ili potvrđuju nadležni državni ili drugi organi i koji su sastavljeni u cilju potvrđivanja određenih činjenica ili pravnog posla koji ima značaja i proizvodi određeni pravni učinak³. Ako javnu ispravu izdaje službena osoba u obavljanju službene dužnosti, onda se takva isprava označava službenom ispravom.

Dokumenti u predmetu ovog razmatranja samo su pismeni akti, odnosno akti pismene forme. Od ukupnog broja takvih dokumenata u organizaciji udruženog rada samo oko 33% dokumenata je značajno za općenarodnu obranu i društenu samozaštitu. Većina tih dokumenata od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu odnosi se na ostvarivanje određenih funkcija u organizaciji udruženog rada: tehničku priprema rada, opće i kadrovske poslove, računovodstvene poslove, kontrolu kvalitete, održavanje postrojenja, nabavu i prodaju, samoupravljanje i zaštitu na radu.

Dokumenti u organizaciji udruženog rada koji su od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu izražavaju sve spomenute karakteristike pismenih dokumenata. Oni služe određenim funkcijama organizacije udruženog rada, imaju interni i eksterni karakter djelovanja, većina ih je regulirana pravom, ima ih sa svojstvom isprava, a neki imaju karakteristike javne isprave.

3. PRAVNI KARAKTER DOKUMENATA U ORGANIZACIJI UDRUŽENOG RADA

Općenito se smatra da je pravni dokument onaj kojim se konstituira ili potvrđuje stanovito pravno stanje (nepotpuni skup relevantnih činjenica za pravni odnos) ili pravni odnos. Međutim, značajno je da se u ovom razmatranju utvrdi

2) U tom smislu javne isprave određuje čl.113/7.Krivičnog zakona SFRJ.

3) To je u skladu s određenjem javne isprave u čl.230.Zakona o parničnom postupku SFRJ.Zakon određuje da istu dokaznu snagu imaju i druge isprave koje su posebnim propisima u pogledu dokazne snage izjednačene s javnom ispravom. Zakon o općem upravnom postupku SFRJ(čl.164/1)određuje da izdavanje javne isprave može biti prilagođeno elektronskoj obradi podataka.

njihova šira veza s pravom. S toga gledišta može se kazati da pravni karakter ima svaki dokument u organizaciji udruženog rada koji je nastao ili egzistira u vezi s pravom jer je stvaranje ili djelovanje dokumenata u organizaciji udruženog rada regulirano pravom.

Pravni karakter dokumenata u organizaciji udruženog rada proizlazi iz njezine prirode. Naime, organizacija udruženog rada je asocijativna, nevlasnička organizacija u kojoj udruženi radnici samoupravljaaju sredstvima rada, poslovima i rezultatima rada. To znači da organizacija, rad i odnosi u organizaciji udruženog rada, moraju biti uređeni određenim pravilima ponašanja. U organizaciji udruženog rada radnik se ne izražava kao samostalno ovlaštení pojedinac, već zajedno s drugim radnicima kao udruženi član zajednice. Dokumenti koji djeluju u organizaciji udruženog rada odnose se na propisima uređene međusobne odnose udruženih radnika. Sve to nezavisno radi li se o dokumentima o organiziranju, poslovanju ili samoupravnom djelovanju i nezavisno radi li se o dokumentima koji nastaju u organizaciji udruženog rada ili su dobiveni u komuniciranju s trećima.

Ako se radi o dokumentima, koji djeluju u pravno uređenim odnosima samoupravne ekonomske zajednice ljudi, tada, nesumnjivo, takvi dokumenti moraju biti pravno uređeni. Oni to moraju biti ili u pogledu izdavanja, sadržaja ili, pak, primjene. Sve je to osobito izraženo kad se radi o dokumentima od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu. Naime, većina dokumenata u organizaciji udruženog rada djeluje u odnosima organiziranja, proizvodnim odnosima, poslovnim odnosima, radnim odnosima, financijskim odnosima i odnosima kontrole i zaštite, a ti odnosi i dokumenti iz tih odnosa od naročitog su značenja za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu. Naime, organizacije udruženog rada su dužne, u okviru svoje redovne djelatnosti u miru, organizirati, pripremati i ostvarivati općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu i poduzimati mjere i druge aktivnosti za rad u ratu i u drugim izvanrednim prilikama.⁴ U vezi s ostvarivanjem ove obveze u organizaciji udruženog rada moraju se uređiti prava, dužnosti i odgovornosti radnika i njihovih organa, zatim izdavanje dokumenata i funkcija dokumenata koji su s tom obvezom u vezi. Osobito se tu radi o planovima općenarodne obrane i društvene samozaštite, o samoupravnim općim aktima o organiziranju, radu i poslovanju, evidencijama i drugim dokumentima o sredstvima i predmetima rada, kadrovima i radnim odnosima, projektima gradnje, instalacijama, tehnologiji, atestima, crtežima, tehničko-tehnološkim uputstvima, tabelama i standardima.

4) *Cit. Zakon o općenarodnoj obrani, član 6/1.*

Očito je da dokumenti u predmetu razmatranja imaju pravni karakter. Svi su oni u stanovitom smislu regulirani pravom. Može se konstatirati da su ti dokumenti svojevrsne isprave. To tim više, ako se polazi od gledišta da su isprave dokumenti koji su podobni ili određeni da služe pravnim i samoupravnim odnosima.

4. PRAVNI IZVORI I KARAKTER REGULIRANJA DOKUMENATA U PREDMETU RAZAMTRANJA

Pravnim izvorima koji reguliraju dokumente u ovom razmatranju smatraju se zakonski i podzakonski propisi državnih organa te samoupravni opći akti organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica. Analizom je utvrđeno da se radi o ukupno 176 izvora, od kojih se 74 odnose na zakone, 84 na podzakonske akte i 18 na samoupravne opće akte. Svi ti izvori u nekom pogledu tretiraju dokumente. Tako 38% izvora općenito regulira dokumente, najčešće indirektno određuje potrebu njihovog postojanja i korištenja. Zatim, 27% izvora regulira sadržaj dokumenata, a 28% određuje svrhu dokumenata. Nadalje, 4% izvora uređuje osiguranje korištenja i zaštitu dokumenata. Pitanje mikrofilmiranja dokumenata tretira 3% pravnih izvora.

Očito je da pravo u nas nije indiferentno na stvaranje i egzistiranje dokumenata u samoupravnom udruženom radu. Istina, najbrojniji regulativi dokumenata su zakoni i podzakonski akti. Da samoupravni opći akti nisu određeni je zastupljeni u uređivanju dokumenata, značajna su dva razloga. Prvo, općenarodna obrana i društvena samozaštita, čijoj sferi služe dokumenti u predmetu razmatranja, ima najširi općedruštveni značaj i naglašenu potrebu jedinstvene organiziranosti i djelovanja. Drugo, samoupravni opći akti izražavaju se u području uređivanja općenarodne obrane i društvene samozaštite kao dopunski regulativi koji tretiraju specifična pitanja konkretne organiziranosti i djelovanja općenarodne obrane i društvene samozaštite u pojedinoj organizaciji udruženog rada.

Može se konstatirati da su u nas dokumenti značajna sfera interesa prava, i to u području stvaranja i funkcije dokumenata. Međutim, osiguranje korištenja i zaštita dokumenata primjenom mikrofilma nije u dovoljnoj mjeri zastupljena u pravnim propisima i samoupravnim općim aktima. Proizlazi da pravo tretira mikrofilmiranje adekvatno stupnju njegove primjene u praksi. To, pak, nije u skladu s progresivnom prirodom prava. Naime, pravo mora poticati i omogućavati primjenu i razvoj svake progresivne novine u društvenom razvoju. Jer, primjena mikrofilma u osiguranju korištenja i zaštite dokumentacije za potrebe općenarodne obrane i društvene samozaštite je, nesumnjivo, nova tehnologija i

njezina potpunija primjena bila bi adekvatna u tim novim društvenim odnosima. Osnovano je ustvrditi da bi jugoslavensko pravi moralo u novim pravnim izvorima i novelama tih izvora, u kojima se tretira područje korištenja i zaštite dokumenata, regulirati upotrebu mikrofilma. Time bi se, osobito za potrebe općenarodne obrane i društvene samozaštite, osiguravalo korištenje i zaštita dokumentacije na razini primjene najnovije tehnike i tehnologije.⁵

5. JUGOSLAVENSKA PRAVNA UREĐENOST OSIGURANJA KORIŠTENJA DOKUMENATA PRIMJENOM MIKROFILMA

Osiguranje korištenja dokumenata od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu u organizacijama udruženog rada može se označiti kao korištenje svih odgovarajućih sredstava i poduzimanje svih potrebnih mjera i načina kojima se osigurava zadovoljavajuće korištenje dokumenata. Za predmet razmatranja osobito je važno istražiti kakvo mjesto u osiguravanju korištenja dokumenata određuje mikrofilmu jugoslavenski pravni sistem.

Koncepcija općenarodne obrane i društvene samozaštite se organizira, planira i ostvaruje u skladu s ustavom, zakonom, statutom, planovima i odlukama organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica.⁶ To je najšire pravno određenje nužnosti postojanja dokumenata u djelatnosti općenarodne obrane i društvene samozaštite. Tim više ako se ima u vidu činjenica da se dokumenti u društvenoj aktivnosti općenarodne obrane i društvene samozaštite javljaju kao značajni i neophodni instrumenti. Preko 60% propisa, koji uređuju dokumente od interesa općenarodne obrane i društvene samozaštite, izričito određuju postojanje dokumentacije za ostvarivanje tih djelatnosti. Osobito to čine propisi o općenarodnoj obrani i društvenoj samozaštiti. Oni konstituiraju preko stotinu obveznih dokumenata (planovi, programi i drugi samoupravni opći akti, evidencije, podaci, dozvole, potvrde, uvjerenja, rješenja i sl.) čije je postojanje nužno u procesu ostvarivanja općenarodne obrane i društvene samozaštite u organizacijama udruženog rada.

Međutim, u interesu je ovog razmatranja da se utvrdi koliko i kako pravni izvori uređuju ulogu mikrofilma u osiguranju korištenja dokumenata od interesa za ostvarivanje općenarodne obrane i društvene samozaštite; drugim riječima,

5) U SR Njemačkoj zaštitu podataka primjenom mikrofilma regulira 12 zakona.

6) O tome član 5. cit. Zakona o općenarodnoj obrani SFRJ.

kako pravni poredak uređuje primjenu mikrofilma u stvaranju, korištenju i čuvanju dokumenata u miru radi njihove upotrebe u ratu i drugim izvanrednim okolnostima. Jer, općenarodna obrana i društvena samozaštita u organizaciji udruženog rada je jedinstvo djelatnosti u miru radi osposobljavanja za rad i djelovanje u ratu i drugim izvanrednim okolnostima.

Analiza propisa koji uređuju područja općenarodne obrane i društvene samozaštite pokazuje da se mikrofilm izričito ne određuje kao način osiguranja korištenja i sredstvo čuvanja dokumenata u ostvarivanju općenarodne obrane i društvene samozaštite. No, ima propisa koji uređuju dokumente iz drugih područja djelatnosti, a dokumenti su značajni za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, i ti propisi određuju ulogu mikrofilma u procesu osiguranja korištenja i čuvanja dokumenata.⁷ Uglavnom radi se o dokumentima iz područja mirovinskog i invalidskog osiguranja, iz rada organa uprave nadležnih za poslove narodne obrane, iz rada drugih organa uprave društveno-političkih zajednica te iz područja knjigovodstva. Korištenje mikrofilma u procesu osiguranja i čuvanja dokumenata od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu na indirektni način označavaju propisi o odabiranju i izlučivanju registraturne građe.

Ipak, relativno je malo vrsta dokumenata u korištenju za potrebe općenarodne obrane i društvene samozaštite koje odgovarajući propisi izričito dopuštaju mikrofilmirati. Ali, istovremeno valja konstatirati da nema propisa koji izričito zabranjuje primjenu mikrofilma u osiguranju korištenja dokumenata od

7) *Zakon o matičnoj evidenciji o osiguranicima i uživaocima prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja, Službeni list SFRJ, broj 24/1979.*

Zakon o knjigovodstvu, Službeni list SFRJ, broj 25/1981.

Pravilnik o knjigovodstvenim ispravama na kojima se temelje knjiženja za poduzeća, pogone i druge radne jedinice u inozemstvu, Službeni list SFRJ, broj 31/1981.

Pravilnik o odabiranju i izlučivanju registraturne građe, Narodne novine SRH, broj 36/81.

Pravilnik o zaštiti, obradi i selekciji registraturne građe i čuvanja arhivske građe nastale radom organa uprave nadležnih za poslove narodne obrane, Narodne novine SRH, br. 37/83.

Pravilnik o zaštiti, obradi i selekciji registraturne i arhivske građe koja je nastala radom organa unutrašnjih poslova, Narodne novine SRH, broj 24/1982.

interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu. Ako se uzme u obzir činjenica da propisi o registraturnoj građi, koji se odnose na sve dokumente, priznaju mikrofilmirane dokumente, onda se može ustvrditi da, u pravilu, nema pravnih smetnji korištenju mikrofilma u osiguranju korištenja dokumenata za potrebe općenarodne obrane i društvene samozaštite. Potrebno je odgovoriti na pitanje o kakvom korištenju mikrofilma govore propisi, ili u kom se smislu može upotrebljavati mikrofilm u vezi s osiguravanjem korištenja i čuvanja dokumenata.

Najpotpunije korištenje mikrofilma omogućava Zakon o matičnoj evidenciji o osiguranicima i uživaocima prava mirovinskog i invalidskog osiguranja SFRJ. Prema čl. 35. toga zakona, umjesto originalnih dokumenata (prijava) mogu se čuvati dokumenti snimljeni na mikrofilmovima ako se tim mikrofilmovima osigurava reproduciranje dokumenata na originalni format uz potpunu vjernost s izvornikom dokumenta. U tom smislu korištenje mikrofilma predviđa i Pravilnik o knjigovodstvenim ispravama na kojima se temelje knjiženja za poduzeća, pogone i druge radne jedinice u inozemstvu. Prema čl. 2. ovoga Pravilnika knjigovodstvenim se dokumentima (ispravama) smatraju, osim originalnih knjigovodstvenih dokumenata, i fotografije mikrofilmova originalnih knjigovodstvenih dokumenata.

Sa stanovitim ograničenjem korištenje mikrofilma omogućava Zakon o knjigovodstvu. Naime, ovaj Zakon omogućava Službi društvenog knjigovodstva, bankama i poštama da isprave (dokumente) koje se odnose na platni promet mogu čuvati na mikrofilmovima, a ne u izvornicima (čl. 49). Međutim, organizacijama udruženog rada određuje da knjigovodstvene dokumente mogu čuvati i na mikrofilmovima, ali ih istovremeno moraju čuvati i u izvorniku najmanje dvije godine (čl. 47. i 48).

Mogućnost mikrofilmiranja dokumenata određuje i Pravilnik o zaštiti, obradi i selekciji registraturne građe i čuvanju arhivske građe nastale radom organa uprave nadležnih za poslove narodne obrane. Pravilnik samo utvrđuje obavezu redovnog odabiranja dokumentacijskog materijala koji će se mikrofilmirati (čl. 8). U Pravilniku se ne određuje što je svrha mikrofilmiranja; da li se time osigurava korištenje dokumenata, njihovo čuvanje i zaštita ili sve to zajedno.

Pravilnik o odabiranju i izlučivanju registraturne građe vrlo uopćeno označava mikrofilmiranje dokumenata. On jednostavno mikrofilmski snimljenu građu izjednačava sa svakom drugom registraturnom (arhivskom) građom. Naime, Pravilnik

određuje da građa mikrofilmski snimljena podliježe u pogledu odabiranja i izlučivanja odredbama Pravilnika (čl. 9). Pravilnik, dakle, polazi od pretpostavke da se svaki dokument može mikrofilmirati i zbog toga ne pravi nikakve razlike između onih dokumenta koji su mikrofilmirani i onih koji to nisu.

U vezi s iznijetim može se zaključiti da zakonski propisi, koji reguliraju općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, izričito ne predviđaju niti brane u potrebu mikrofilma u osiguranju korištenja i čuvanja dokumenata od interesa za narodnu obranu i društvenu samozaštitu. Međutim, propisi drugih područja, koji uređuju mnoge dokumente u vezi s ostvarivanjem općenarodne obrane i društvene samozaštite, omogućavaju korištenje mikrofilma u osiguranju korištenja i čuvanja dokumenata. Prema tome, osnovano je konstatirati da pozitivni propisi ne prave smetnje u primjeni mikrofilma na području osiguranja korištenja i čuvanja dokumenata od interesa na općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu.⁸ Ostaje samo pitanje da li ta upotreba mikrofilma ima vrijednost zamjene izvornog (originalnog) dokumenta. Jer, u tome je jedna od najvećih vrijednosti primjene mikrofilma u osiguranju korištenja i čuvanja dokumenata.

6. PRAVNI KARAKTER MIKROFILMIRANOG DOKUMENTA

U upotrebi mikrofilma u osiguranju korištenja i čuvanja dokumenata uopće, a tako i u ostvarivanju općenarodne obrane i društvene samozaštite, značajno je pitanje, u kojoj mjeri mikrofilmski sadržaj dokumenata može zamijeniti izvornik (original). O zamjeni se može govoriti s dva aspekta: prvo, može li u korištenju dokumenata mikrofilmirani sadržaj zamijeniti izvornik, zatim, može li to u potpunosti ili uz određene uvjete ili pretpostavke ili mikrofilmski sadržaj uopće ne može zamijeniti izvornik. Drugo, može li u vezi s čuvanjem dokumenata mikrofilmirani sadržaj zamijeniti izvornik. Zatim, može li to u mjeri da se izvornik uništava odmah ili nakon određenog vremena ili se samo određeni izvornik uništava ili otuđuje na određeni način ili se izvornik uopće ne uništava.

Ranije analizirani sadržaj pravnih izvora, koji su u vezi s mikrofilmiranjem, pokazuje da pravni izvori ne daju potpuniji odgovor na pitanje odnosa mikrofilmiranog sadržaja i izvornika. Naime, pozitivni propisi samo za pojedine vr-

8) Zakon o zaštiti arhivske građe (čl.6) određuje da se arhivska i registraturna građa čuva po načelima suvremene znanosti i tehnike čuvanja arhivske građe i provođenja mjera nje ne zaštite. To, nesumnjivo, podrazumijeva i mikrofilm.

ste dokumenata rješavaju to pitanje. Tako se originalne prijave za dokaziva-
nje činjenica unesenih u matičnu evidenciju o osiguranicima i uživaocima pra-
va iz mirovinskog i invalidskog osiguranja mogu uništiti poslije snimanja na
mikrofilm.⁹ U ovom slučaju mikrofilmski sadržaj u potpunosti zamjenjuje izvornik
ako taj mikrofilm osigurava reproduciranje prijave na originalni format uz
potpunu vjernost s izvornikom prijave.

Zatim, isprave (dokumenti) koje se odnose na platni promet mogu se čuvati na
mikrofilmovima i u tom slučaju ne moraju se čuvati i u izvorniku.¹⁰ To znači
da mikrofilmski sadržaj u potpunosti i bez ikakvih ograničenja zamjenjuje iz-
vornik. Nadalje, knjigovodstvenim ispravama na kojima se temelje knjiženja za
poduzeća, pogone i druge radne jedinice u inozemstvu, uključivo i specifikaci-
cije i izvodi iz poslovnih knjiga, smatraju se i fotokopije mikrofilмова.¹¹
Prema tome, mikrofilm se smatra izvornikom i u potpunosti zamjenjuje original-
ni knjigovodstveni dokument. Druga knjigovodstvena dokumentacija korisnika
društvenih sredstava (periodični obračuni i drugi privremeni obračuni, ispla-
tne liste o osobnim dohocima, predajni i kontrolni blokovi, pomoćni obrasci i
slična dokumentacija) može se čuvati na mikrofilmovima, ali se izvornici ove
knjigovodstvene dokumentacije moraju čuvati najmanje dvije godine.¹² To znači
da u ovom slučaju mikrofilmski sadržaj u potpunosti zamjenjuje izvornik tek
nakon dvije godine od kraja poslovne godine na koju se izvornik odnosi.

Drugim mikrofilmskim sadržajima pravni izvori, najčešće, ne utvrđuju odnos
prema izvorniku. Može se i kazati da tretiraju mikrofilmski sadržaj s glediš-
ta čuvanja, a ne korištenja sadržaja. Na primjer, stanoviti propisi određuju
mikrofilmiranje dokumenata radi čuvanja njihovog sadržaja, odnosno vremena
čuvanja mikrofilmskih sadržaja.¹³

-
- 9) *Cit. Zakon o matičnoj evidenciji o osiguranicima i uživaocima prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja, čl. 35. i 36.*
- 10) *Član 49. cit. Zakona o knjigovodstvu.*
- 11) *Član 2. cit. Pravilnika o knjigovodstvenim ispravama na kojima se temelje knjiženja za poduzeća, pogone i druge radne jedinice u inozemstvu.*
- 12) *Cit. Zakon o knjigovodstvu, član 47. i 48.*
- 13) *Radi se o propisima obrade i selekcije registraturne građe i čuvanju arhivske građe.*

Može se zaključiti da jugoslavensko pravo, u pogledu dokumenata od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, ne rješava cjelovito i u potpunosti pitanje odnosa mikrofilmskog sadržaja i izvornika. Čini to samo za dokumente o matičnoj evidenciji o osiguranicima i uživaocima prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja te knjigovodstvene dokumente. Istina, to su brojni i značajni dokumenti za konstituiranje društveno-pravnih i poslovnih odnosa od interesa fizičkih i pravnih osoba. Pravna mogućnost zamjene ovih originalnih dokumenata mikrofilmskim sadržajem od izvanrednog je značenja za razvoj svestranije i potpunije primjene mikrofilma u osiguravanju korištenja, čuvanja i zaštite dokumenata od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu.

Međutim, pokazuje se da jugoslavenski pravni poredak nije sklon prihvaćanju i poticanju potpunije primjene mikrofilma kao suvremenog inovacijskog dostignuća za zamjenu izvornika u procesu korištenja dokumenata. Stanovite činjenice ovo gledište očito potvrđuju. Prvo, zakonski propisi o ovjeravanju dokumenata ne spominju mikrofilmske sadržaje.¹⁴ Prema tome, propisi koji generalno rješavaju pitanja autentičnosti, odnosno istovjetnosti dokumenata, ne reguliraju odnos mikrofilmskog sadržaja i izvornika dokumenata. Drugo, zakonski propisi, koji reguliraju dokumente kao dokazno sredstvo u sudskim i upravnim postupcima, samo u jednom slučaju spominju mikrofilmske sadržaje.¹⁵ Naime, nedavnom izmjenom i dopunom Zakona o općem upravnom postupku određuje se mikrofilmska kopija isprave i reprodukcija te kopije koju je na propisani način izdao državni organ u granicama svoje nadležnosti ili samoupravna organizacija ili zajednica u poslovima što ih obavlja na temelju javnog ovlaštenja ima u upravnom postupku dokaznu vrijednost izvornika isprave za rješavanje stvari o kojoj se vodi postupak.¹⁶ Treće, kako smo to ranije konstatairali, zakonski propisi koji reguliraju knjigovodstvene dokumente organizacija udruženog rada omogućavaju zamjenu svih tih dokumenata mikrofilmskim sadržajem ako se radi o dokumentima iz

14) *Zakon o ovjeravanju potpisa, rukopisa i prijepisa, Narodne novine SRH, broj 6/1974.*

Uputstvo za provođenje Zakona o ovjeravanju potpisa, rukopisa i prijepisa, narodne novine SRH, broj 23/1974.

15) *Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, broj 4/1977.*

Zakon o krivičnom postupku, Službeni list SFRJ, broj 4/1977, 36/1977, 60/1977.

16) *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o općem upravnom postupku, čl.3, Službeni list SFRJ, broj 9/1986, 16/1986.*

djelatnosti poduzeća, pogona i drugih radnih jedinica u inozemstvu. Naprotiv, organizacijama udruženog rada u zemlji dopušta se zamjena samo nekih knjigovodstvenih dokumenata mikrofilmskim sadržajem.¹⁷ Dakle, zakonski propisi priznaju funkciju mikrofilmu koju mu daje pravo i praksa u razvijenom svijetu, ali samo kad se radi o djelovanju dijelova organizacija udruženog rada u inozemstvu. Ova nelogičnost uzrokovana je robovanjem zapisu na papiru i, kako je to u spomenutom primjeru, od njega se odstupa kad strano pravo i praksa na to prisiljava.

No, iako jugoslavenski pravni poredak nije potpun niti dosljedan u reguliranju odnosa originala i mikrofilmskog sadržaja, ne može se zaključiti da ta činjenica onemogućava primjenu mikrofilma u osiguravanju korištenja i čuvanja dokumenata od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu. Naprotiv, ti me što određeni propisi omogućavaju zamjenu izvornika mikrofilmskim sadržajem, u spomenute dvije vrste dokumenata, osnovano je pretpostaviti da će se noveliranjem i donošenjem novih propisa širiti mogućnost zamjene izvornika dokumenata njihovim mikrofilmskim sadržajima. Generalno omogućavanje dijelovima organizacija udruženog rada koji rade u inozemstvu zamjenu knjigovodstvene dokumentacije mikrofilmskim sadržajima to najbolje potvrđuje. Osim toga, iz onog što je regulirano, u pogledu odnosa originalnih dokumenata i njihovih mikrofilmskih sadržaja, proizlazi da jugoslavenski pravni poredak slijedi zahtjeve prakse. Tamo, gdje se u praksi stvaranja dokumenata više primjenjuje mikrofilm, pravni propisi omogućavaju zamjenu izvornih dokumenata mikrofilmom. Osnovano je očekivati da će pravo nastaviti slijediti zahtjeve prakse. I ne samo to, već da će težiti da inicira svestraniju primjenu mikrofilma, osobito u interesu uspješnijeg osiguravanja korištenja i čuvanja dokumentacije od interesa općenarodne obrane i društvene samozaštite.¹⁸

17) O tome cit. *Pravilnik o knjigovodstvenim ispravama na koji ma se temelje knjiženja za poduzeća, pogodne i druge radne jedinice u inozemstvu i cit. Zakon o knjigovodstvu.*

18) U Zapadnoj Evropi izražava se jasna tendencija k unificiranju nacionalnog zakonodavstva u vezi s mikrofilmiranjem podataka. Mikrofilm se priznaje u većini evropskih pravnih postupaka, ali i od izvanevropskih sudova. Mikrofilm se smatra istovjetnim originalu ili se ostavlja sudu da ocijeni dokaznu snagu mikrofilma. Sud u ocjenjivanju najčešće traži dokaz postojanja organizacijskih i radnih uputa koje garantiraju pravilno protokoliranje, kontrolu i čuvanje mikrofilmskih sadržaja.

Management Zeitschrift 46 (1977) Nr 9 367.

7. PRAVNA MOGUĆNOST ZAŠTITE DOKUMENATA OD INTERESA ZA OPĆENARODNU OBRANU I DRUŠTVENU SAMOZAŠTITU MIKROFILMIRANJEM

Priroda općenarodne obrane i društvene samozaštite daje zaštititi dokumenata u tom području osobit društveni, a time i pravni značaj. Mada je zaštita dokumenata integralni dio njihovog korištenja i čuvanja (što smo ranije razmatrali), osnovano je da se pitanje zaštite dokumenata odvojeno analizira i da se izvedu potrebni zaključci. To naročito zato što zaštita dokumenata može biti u funkciji čuvanja radi direktnog osiguranja njihovog korištenja ili se zaštita može izražavati u funkciji osiguranja dokumenata za potrebe njihovog budućeg eventualnog korištenja. Zatim, čuvanje dokumenata, uglavnom, podrazumijeva organizaciju, mjere i postupke što se poduzimaju i provode za njihovo čuvanje od oštećenja ili uništenja te od dostupnosti neovlaštenim osobama. Zaštitom, pak, dokumenata osnovano je podrazumijevati skup organizacijskih aktivnosti, mjera i postupaka koje se poduzimaju i provode radi zaštite dokumenata u interesu ostvarivanja općenarodne obrane i društvene samozaštite.

Sve te aspekte čuvanja i zaštite dokumenata, koji su od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, tretiraju pravni izvori jugoslavenskog prava. Međutim, dok pojedini pravni izvori u čuvanje dokumenata uključuju funkciju mikrofilma, u reguliranju zaštite dokumenata mikrofilm ni ne spominju. No, to ne znači da time korištenje mikrofilma u zaštiti dokumenata onemogućavaju.

Zaštitu dokumenata od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu najodređenije reguliraju ranije spomenuti propisi koji specijalno uređuju područje općenarodne obrane i društvene samozaštite, propisi o zaštiti arhivske građe i Uredba o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za narodnu obranu i o mjerama zaštite takvih podataka.¹⁹ U skladu s ciljevima ovog razmatranja u interesu je da se analizira pravni aspekt zaštite dokumenata izražen u tim propisima.

U prvom redu, pravo utvrđuje dužnost organizacija udruženog rada da čuvaju i odgovarajućim mjerama štite tajne dokumente (podatke) općenarodne obrane i izvršavaju propisane i definirane mjere zaštite tih dokumenata. Dakle, propi-

19) Uredba o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za narodnu obranu i o mjerama zaštite takvih podataka je objavljena u Službenom listu SFRJ, broj 6/1975.

sana je zaštita samo za tajne dokumente općenarodne obrane. Pod tajnim, pak, dokumentima općenarodne obrane razumijevaju se dokumenti čije bi otkrivanje moglo nanijeti štetu općenarodnoj obrani i sigurnosti zemlje.²⁰ Koji su to ti tajni dokumenti općenarodne obrane u organizacijama udruženog rada, u skladu s propisanim kriterijima, utvrđuje svojim općim aktima svaka organizacija udruženog rada.²¹ Tajnim dokumentima općenarodne obrane smatraju se pisani, tiskani, crtani, snimljeni i slični materijali. To, nesumnjivo, znači da tajnim dokumentima općenarodne obrane mogu biti i mikrofilmirani materijali.

Tajni dokumenti općenarodne obrane, prema propisanim kriterijima, karakteriziraju se kao državna, službena ili vojna tajna te poslovna tajna ako sadržava podatak značajan za općenarodnu boranu. U pravu se državnom tajnom smatraju podaci ili pisma čije odavanje može imati štetne posljedice za političke, ekonomske ili vojne interese zemlje. Državnom tajnom određeni su dokumenti federacije, republika i autonomnih pokrajina koji izražavaju planove, organizaciju i sredstva u djelatnosti općenarodne obrane, a otkrivanjem kojih bi mogle nastupiti teške posljedice za sigurnost i obranu zemlje. U državnu tajnu uključeni su još i planovi obrane te planovi i programi razvoja organizacija udruženog rada koje su od posebnog značenja za narodnu obranu.²² Radi se o dokumentima koji su izvan direktne sfere interesa većine organizacija udruženog rada pa ih isključujemo iz daljnjeg razmatranja. Službenom tajnom smatraju se nacrti i prijedlozi propisa i mjera te podaci i dokumenti koje odredi funkcioner koji rukovodi organom uprave društveno-političke zajednice, u skladu sa zakonom i drugim propisima. Vojnom tajnom smatra se obavještenje ili podatak vojnog karaktera čije objavljivanje može štetiti narodnoj obrani i sigurnosti zemlje ili čije je objavljivanje zabranjeno. Poslovnom tajnom smatraju se isprave i podaci koje kao takve organizacija udruženog rada odredi samoupravnim općim aktom i koje su kao poslovna tajna utvrđene zakonom i propisom na temelju zakona.

Propisi o kriterijima za utvrđivanje dokumenata značajnih za narodnu obranu i o mjerama zaštite takvih dokumenata jedinstveno tretiraju dokumente službene,

20) Član 175. i 176. cit. Zakona o općenarodnoj obrani.

21) Član 12. cit. Uredbe o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za narodnu obranu...

22) Član 12. cit. Uredbe o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za narodnu obranu...

vojne i poslovne tajne, koristeći samo termin "službena" tajna. To je i razumljivo ako se ima u vidu činjenica da su u predmetu zaštite dokumenata od interesa za općenarodnu obranu dokumenti koji su inače vojne, službene i poslovne tajne. zatim, svi ti dokumenti, nezavisno kojoj općenito vrsti tajne pripadaju, osim državne tajne, služe općenarodnoj obrani kao jedinstvenoj djelatnosti i koja se ostvaruje jedinstveno u svim samoupravnim organizacijama i zajednicama. Sve su to razlozi da su se propisima utvrdili jedinstveni kriteriji i mjere zaštite takvih dokumenata s jedinstvenim nazivom "službena" tajna.

Dakle, tako utvrđenom službenom tajnom smatraju se dokumenti značajni za općenarodnu obranu otkrivanjem kojih nepozvanoj osobi mogle bi nastupiti štetne posljedice za sigurnost i obranu zemlje. Svi se ti dokumenti službene tajne moraju označiti stupnjem tajnosti: "strogo povjerljivo", "povjerljivo" ili "interno".²³

Službenom tajnom stupnjem tajnosti "strogo povjerljivo" određeni su dokumenti narodne obrane otkrivanjem kojih mogle bi nastupiti teže štetne posljedice za sigurnost i obranu zemlje. U organizacijama udruženog rada to su dokumenti koji se osobito odnose na: plan obrane i mobilizacijski plan; znanstvene i tehničke izume značajne za općenarodnu obranu; ukupne analize i ocjene stanja priprema za općenarodnu obranu organizacije udruženog rada; izvještaje inspekcijских obilazaka o stanju obrambenih priprema u organizaciji udruženog rada; ratne propise i druge propise značajne za općenarodnu obranu; planiranu evakuaciju, rušenje ili onesposobljavanje objekata te materijalno-tehničkih i drugih sredstava.²⁴

Službenom tajnom stupnja tajnosti "povjerljivo" određeni su dokumenti općenarodne obrane otkrivanjem kojih bi mogle nastupiti znatne štetne posljedice za sigurnost i obranu zemlje. U organizacijama udruženog rada to su dokumenti koji se osobito odnose na: objekte od značenja za narodnu obranu; dužnosti i radna mjesta značajna za općenarodnu obranu; organizaciju, jakost i strukturu jedinica civilne zaštite; vrste i kapacitete prirodnih i umjetnih skloništa za zaštitu ljudi i materijalnih dobara u ratu.²⁵

23) Član 13. cit. Uredbe o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za narodnu obranu...

24) Isto, član 14.

25) Isto, član 15.

Svi drugi dokumenti službene tajne u organizacijama udruženog rada spadaju u stupanj tajnosti "interno" i po svojem značenju su dokumenti narodne obrane namijenjeni za službene potrebe organizacije udruženog rada.²⁶

Propisi o kriterijima za utvrđivanje dokumenta značajnih za općenarodnu obranu i o mjerama zaštite takvih dokumenata ne spominju posebno i dokumente značajne za društvenu samozaštitu. Osim toga, nema posebnog propisa koji uređuje zaštitu dokumenata značajnih za društvenu samozaštitu kao što je to za općenarodnu obranu. Međutim, Zakon o općenarodnoj obrani utvrđuje međusobnu povezanost općenarodne obrane i društvene samozaštite u ostvarivanju zajedničkog cilja - obrane zemlje i utvrđenog ustavnog poretka. On nalaže samoupravnim organizacijama i zajednicama da osiguravaju jedinstvo u pripremi i ostvarivanju općenarodne obrane i društvene samozaštite. Prema tome, može se s pravom utvrditi nužnost analogne primjene spomenutih propisanih kriterija za utvrđivanje dokumenata značajnih za općenarodnu obranu te mjere njihove zaštite i na dokumente značajne za društvenu samozaštitu.

Ranije izvedena analiza dokumenata od značenja za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, u predmetu ovog razmatranja, pokazuje da je oko 27% tih dokumenata u organizacijama udruženog rada označeno stupnjem tajnosti "strogo povjerljivo" i oko 62% stupnjem tajnosti "povjerljivo". Proizlazi da su svi drugi dokumenti organizacija udruženog rada (oko 11%) koji su okvalificirani da su od označenja za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu stupnja tajnosti "interno". Ova kategorizacija dokumenata, u predmetu razmatranja, odgovara propisanim kriterijima za utvrđivanje tajnih dokumenata općenarodne obrane. Najviše dokumenata u organizacijama udruženog rada značajnih za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, prema propisanim kriterijima i prema ranije izvedenoj kategorizaciji, spada u kategoriju dokumenata stupnja tajnosti "povjerljivo" i najmanje je dokumenata značajnih za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu stupnja tajnosti "interno".

Stanovite razlike javljaju se u vrstama dokumenata koji su određeni tajnim propisanim kriterijima i onim koji su u ovom razmatranju kategorizirani kao tajni zbog značenja za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu. Naime, propisima su označene, prema stupnju tajnosti, samo osnovne vrste sadržaja dokumenata značajnih za općenarodnu obranu. U praksi organizacija udruženog

26) Član 16. Uredbe o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za općenarodnu obranu...

rada izražava se veći broj dokumenata u svakoj od propisima određenoj osnovnoj vrsti sadržaja dokumenata (oko 33% od svih dokumenata koji egzistiraju u organizaciji udruženog rada). Osim toga, u praksi organizacije udruženog rada elaborati, planovi, studije, analize, tehničke i druge dokumentacije ne formiraju se uvijek u jedinstveni dokument sa svim priložima, već se prilozi tretiraju kao zasebni dokumenti. To, razumljivo, utječe na povećanje broja dokumenata od značenja za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu. Konačno, propisima o kriterijima nije bilo moguće označiti dokumente poslovne tajne i specifičnog sadržaja koji proizlaze iz osobitosti svake organizacije udruženog rada, a radi se o dokumentima značajnim za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu.

Može se, dakle, zaključiti da se u organizaciji udruženog rada, u skladu s propisanim kriterijima za utvrđivanje dokumenata značajnih za općenarodnu obranu, od ukupnog broja dokumenata koji funkcioniraju u organizaciji udruženog rada, izražava oko 33% dokumenata značajnih za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu. Zatim, što je za predmet ovog razmatranja važno, u strukturu tih dokumenata ulaze i mikrofilmski sadržaji. Dva su argumenta za takvu konstataciju koje smo već ranije razmatrali. Prvo, citirani propisi o kriterijima za utvrđivanje dokumenata značajnih za općenarodnu obranu smatraju dokumentima između ostalih i snimljene i slične materijale. Drugo, stanoviti propisi, koji reguliraju nastanak i funkciju dokumenata značajnih za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, utvrđuju mogućnost da se takvi dokumenti mikrofilmiraju.

Zakonskim i drugim propisima je za dokumente značajne za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu utvrđena organizacija, mjere i sredstva njihove zaštite. Uglavnom, to su već spominjani propisi iz područja općenarodne obrane i propisi o zaštiti arhivske građe. Ove dvije vrste propisa utvrđuju i dva različita, ali međusobno povezana cilja zaštite dokumenata. Propisima koji reguliraju dokumente značajne za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu utvrđuju se mjere zaštite radi onemogućavanja otkrivanja sadržaja tajnih dokumenata nepozvanoj osobi u procesu raspolaganja i čuvanja takvih dokumenata. Mjere zaštite su, dakle, usmjerene na jačanje čuvanja dokumenata od nepozvanih osoba. Propisima, pak, o zaštiti arhivske građe utvrđuje se zaštita dokumenata radi onemogućavanja njihovog oštećivanja, nestanka i uništenja.²⁷

Međutim, imajući u vidu dokumente značajne za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, obje vrste propisa imaju zajednički cilj u zaštiti takvih doku-

27) Član 3. cit. Zakona o zaštiti arhivske građe ...

menata. Oni zaštitom dokumenata osiguravaju nesmetano i bez štetnih posljedica korištenje i raspolaganje dokumentima. zatim, spomenuti propisi međusobno se dopunjuju u pogledu reguliranja zaštite dokumenata. Propisi iz područja općenarodne obrane određuju kriterije za utvrđivanje osnovnih tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite i mjere zaštite takvih dokumenata koje se odnose na postupak organizacije, određivanja načina, mjesta, sredstava i nosilaca zaštite. Naprotiv, propisi o zaštiti arhivske građe reguliraju jedinstveno sve dokumente, ističu potrebu da se dokumenti čuvaju po načelima suvremene znanosti i tehnike čuvanja dokumenata i provođenja mjera njihove zaštite, određuju radi zaštite kriterije određivanja i vrednovanja dokumenata arhivskog i registraturnog karaktera te način, postupak i vrijeme odabiranja, izlučivanja i čuvanja dokumenata. Dakle, ona pitanja zaštite dokumenata značajnih za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, koja ne uređuju propisi iz područja općenarodne obrane, uređuju propisi o zaštiti arhivske građe i obratno.

Propisi o mjerama zaštite dokumenata značajnih za općenarodnu obranu, a to vrijedi i za dokumente značajne za društvenu samozaštitu, određuju tri vrste obveznih mjera zaštite: 1. opće mjere, 2. posebne mjere i 3. posebne zaštitne mjere u odnosima s inozemnim fizičkim i pravnim osobama (strancima).

Opće mjere zaštite tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite primjenjuju se za zaštitu dokumenata svih vrsta tajna i stupnja tajnosti. Najvažnije opće mjere u organizacijama udruženog rada obuhvaćaju: procjenu značenja dokumenata, utvrđivanje vrste tajne i stupnja tajnosti te određivanje zaštitnih mjera počevši od časa nastanka dokumenata; izbor osoba za rad na tajnim podacima i koristiti se njima u službi; određivanje kruga osoba koje mogu biti upoznate s tajnim dokumentima, a i opsega, uvjeta i načina upoznavanja; način čuvanja i upotreba tajnih dokumenata, a i određivanje uvjeta uz koje se ti dokumenti mogu iznositi izvan prostorija određenih za rad i čuvanje; zabranu nepozvanim osobama da snimaju tajne dokumente te unose aparate i druga tehnička sredstva za snimanje u objekte i prostorije u kojima se nalaze tajni dokumenti; određivanje načina i sredstava u kojima se mogu prenositi tajni dokumenti; organizaciju fizičkog osiguranja i primjene tehničkih i drugih mjera zaštite tajnih dokumenata i prostorija za obradu i čuvanje tajnih podataka i dokumenata; zabranu publiciranja tajnih dokumenata; kontrolu provedbe propisanih zaštitnih mjera. Sve spomenute mjere primjenjuju se ovisno o vrsti tajne i stupnja tajnosti dokumenata i uvjeta uz koje se obavlja zaštita.²⁸

28) O tome član 18. cit. Uredbe o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za općenarodnu obranu...

Posebne se zaštitne mjere primjenjuju za zaštitu tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite koji su državna tajna i službena tajna "strogo povjerljivo". Najvažnije posebne mjere u organizacijama udruženog rada obuhvaćaju: vođenje posebne evidencije o nastanku, kretanju, dostavi i upotrebi tajnih dokumenata, o osobama koje su upoznate s takvim dokumentima ili koje se mogu koristiti takvim dokumentima te o iznošenju dokumenata izvan prostora određenih za obradu i čuvanje; čuvanje dokumenata u čeličnim blagajnama i u za to posebno određenim prostorijama; određivanje točnog broja primjeraka izrade, stavljanje numeracije na svaki primjerak ispod oznake tajnosti i određivanje kome se dokumenti dostavljaju; označavanje pismene upute na dokumentu o dopuštenosti njegovog prepisivanja, umnožavanja, fotografiranja i pravljenja izvadaka i tko je nadležan za davanje odobrenja; komisijsko uništavanje radnih koncepata, pribilježaka, indiga, matrica, proračuna, grafikona i drugoga pomoćnog materijala upotrijebljenoga pri radu - spaljivanjem ili na drugi način koji jamči nemogućnost otkrivanja tajnih dokumenata; prenošenje podataka po kuriru; pismenu primopredaju dužnosti između osoba koje rukuju dokumentima ili ih čuvaju; primjenu mjera kriptozastite pri prenošenju tehničkim sredstvima veza podataka koji su službena tajna stupnja "strogo povjerljivo".²⁹

Osim spomenutih općih i posebnih zaštitnih mjera, u odnosima sa strancima, u organizacijama udruženog rada primjenjuju se i posebne mjere zaštite tajnih dokumenata koje obuhvaćaju: prethodno proučavanje i procjenu svrsishodnosti sklapanja sporazuma sa stajališta sigurnosti; određivanje dokumenata koji se ne smiju saopćiti ili na drugi način učiniti pristupačnima strancu, odnosno određivanje dokumenata koji se, s obzirom na karakter svakog konkretnog posjeta i sklopljenog sporazuma, mogu saopćiti; određivanje i priprema osoba koje će sudjelovati u poslovnim odnosima sa strancima; određivanje programa kretanja stranaca za vrijeme posjeta organizaciji udruženog rada; zabrana izravnog uvida u dokumentaciju značajnu za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, a i zabrana boravka u službenim prostorijama, osim u službenim prostorijama što su za to određene.³⁰

Organizacije udruženog rada su dužne, na temelju ranije spomenutih kriterija i ovih obveznih zaštitnih mjera, svojim samoupravnim općim aktima propisati

29) O tome član 19. cit. Uredbe o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za narodnu obranu...

30) Isto, član 23.

koje se vrste dokumenata od interesa za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu iz njihova djelokruga smatraju tajnim dokumentima općenarodne obrane i društvene samozaštite te odrediti mjere i postupak za njihovu zaštitu, a i posebne mjere i postupak za zaštitu takvih dokumenata u odnosima sa strancima.³¹

Propisi o zaštiti arhivske građe ne utvrđuju posebne mjere zaštite tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite jer u pogledu zaštite dokumenata u organizacijama udruženog rada ti propisi polaze od obveze organizacija udruženog rada da samoupravnim općim aktima uređuju pitanja čuvanja svojih dokumenata, u skladu sa zakonskim i drugim propisima.³² Oni samo određuju da dokumenti što sadrže državnu, službenu i poslovnu tajnu podliježu odredbama propisa o tajni.³³ Jedina izvorna mjera u vezi sa zaštitom tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite koju utvrđuju propisi o zaštiti arhivske građe jesu rokovi i postupak u odabiranju i izlučivanju tajnih dokumenata iz registraturne građe. Tu spadaju dokumenti koji nastaju u radu organizacije udruženog rada, a nemaju karakter dokumentarnog materijala od značenja za znanost i druge društvene potrebe.

Analiza propisa o mjerama zaštite tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite pokazuje da mikrofilm i mikrofilmiranje nisu posebno i izričito propisani kao novi tehničko-tehnološki elementi zaštite dokumenata. Može se pretpostaviti da u vrijeme donošenja spomenutih propisa nije bilo dovoljno poznavanja pozitivnih strana mikrofilma i njegove primjene u praksi zaštite dokumenata. Zbog toga propisi o zaštiti tajnih dokumenata mikrofilm indirektno označavaju i time ostvaruju mogućnost njegove primjene u praksi organizacija udruženog rada na području zaštite tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite. Evo nekoliko argumenata za ovakvu konstataciju iz interpretacije analiziranih propisa.

Prvo, ranije citirani propisi o knjigovodstvu i propisi o matičnoj evidenciji o osiguranicima i uživaocima prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja

31) O tome član 24. cit. Uredbe o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za narodnu obranu...

32) Član 27/3. i 39. cit. Zakona o zaštiti arhivske građe...

33) O tome član 9. cit. Pravilnika o odabiranju i izlučivanju registraturne građe i odredbe Pravilnika o zaštiti, obradi i selekciji registraturne građe i čuvanju arhivske građe na stale radom organa uprave nadležnih za poslove narodne obrane.

utvrđuju mogućnost mikrofilmiranja isprava koje mogu biti određene tajnim dokumentima općenarodne obrane i društvene samozaštite. Razmotreni propisi o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu smatraju dokumentima i snimljene materijale, što podrazumijeva i mikrofilmirane dokumente. Ako snimak na mikrofilmu može biti tajni dokument općenarodne obrane, onda se pisani, tiskani ili crtani tajni dokument općenarodne obrane, odnosno društvene samozaštite, može mikrofilmirati i tako ekonomičnije i uspješnije štititi.

Drugo, propisi o zaštiti tajnih dokumenata općenarodne obrane predviđaju mogućnost snimanja tajnih dokumenata na filmsku vrpcu, ali uz upozorenje o tajnosti.³⁴ Otuda osnovan zaključak da se tajni dokumenti općenarodne obrane i društvene samozaštite mogu mikrofilmirati u cilju zaštite. Razumljivo je da se u tom procesu mora i može sačuvati svojstvo tajnosti dokumenta. Taj propisani uvjet mikrofilm može uspješnije ispuniti od bilo kojeg tradicionalnog sredstva i načina zaštite tajnosti dokumenta općenarodne obrane i društvene samozaštite.

Treće, propisi o mjerama zaštite tajnih dokumenata općenarodne obrane određuju da na dokumentima mora biti pismena uputa, između ostalog, o dopustivosti njegova fotografiranja.³⁵ To dokazuje pravnu dopustivost mikrofilmiranja tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite radi njihove zaštite, osim dokumenata kojima to ne dopušta njihova priroda ili način i uvjeti njihova korištenja.

Četvrto, propisi o zaštiti arhivske građe svojim odredbama obuhvaćaju i dokumente državne, službene i poslovne tajne i utvrđuju mogućnost da ti dokumenti budu mikrofilmski snimljeni.³⁶ U vezi s tim logično je pretpostaviti da donosilac propisa nije imao u vidu samo mikrofilmiranje dokumenata isključivo u svrhu njihova čuvanja radi korištenja već i radi zaštite dokumenata.

Neosporna je, dakle, pravna mogućnost primjene mikrofilma u zaštiti tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite. Isključivanje mikrofilma iz primjene u zaštiti tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite bilo bi suprotno zakonskoj obvezi da se arhivska i registra-

34) Član 3/3. cit. Uredbe o kriterijima za utvrđivanje podataka značajnih za narodnu obranu... Čl.18. Uredbe zabranjuje nepozvanim osobama snimanje tajnih dokumenata narodne obrane što pretpostavlja pravo mikrofilmiranja dokumenata radi njihove zaštite.

35) Isto, član 19.

36) Isto.

turna građa čuva po načelima suvremene znanosti i tehnike čuvanja arhivske građe i provođenja mjera njene zaštite.

Ostaje pravo i obveza organizacija udruženog rada da svojim samoupravnim općim aktima, u skladu s propisanim ovlaštenjima i zavisno o vlastitim uvjetima i mogućnostima, uredi primjenu mikrofilma u procesu zaštite tajnih dokumenata općenarodne obrane i društvene samozaštite.

Martinčević J. LAWFUL ASPECTS OF APPLICATION MICROFILMS IN PROTECTING DOCUMENTATION OF IMPORTANCE FOR NATIONAL DEFENCE AND SOCIAL SELFPROTECTING IN ORGANIZATIONS OF ASSOCIATED LABOUR

S U M M A R Y

In the work is analysed lawful regulation of using and protecting the documents in organizations of associated labour being important for national defence and social selfprotection from the standpoint of its microfilming for need of preserving and using in war conditions and other special situations.

The frames and limits of lawful possibility and premision of microfilming documentation of organization of associated labour are considered for needs of using in war and other special conditions and situations.

It is supposed selfgovernmental-lawful acting in an area of development microfilm application in protecting documentation of interes for national defence and social self protecting.